

Motion till riksdagen
2010/11:Sf261

av **Josefin Brink m.fl. (V)**

Löne- och arbetsvillkor för utländska bärplockare

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning.....	2
4	Regler för bärplockare.....	2
4.1	Skattskyldighet infördes 2003.....	2
4.2	Arbetsförmedlingens riktlinjer.....	3
4.3	Arbetsmarknadsprövningen avskaffades.....	3
4.4	Särregler 2009.....	3
4.5	Nya riktlinjer 2010.....	4
4.5.1	Krav för att få arbetstillstånd.....	4
4.5.2	Villkor i enlighet med svenska kollektivavtal.....	5
5	Staten måste ta sitt ansvar.....	5

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska tillsätta en utredning i syfte att se över regelverket för bärbranschen och lägga förslag som inför kommande bäräsösonger i praktiken garanterar utländska bärplockare löne- och arbetsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal.

3 Inledning

Bärplockningen i Sverige har under senare år förändrats och fått en mer industriell karaktär. Antalet utländska bärplockare har ökat dramatiskt. Bärplockare från Thailand och Vietnam är i dag, efter dataspecialister från Indien, den näst största gruppen av arbetskraftsinvandrare i Sverige.

Varje år på sensommaren kan vi i svenska medier ta del av rapporter om oacceptabla, slavliknande, förhållanden för utländska bärplockare. Sedan förra året har Migrationsverket utarbetat nya riktlinjer. Trots det verkar inte missförhållandena ha minskat. Under den senaste månaden har medierna rapporterat om hänsynslöst utnyttjande av utländska bärplockare. I vissa fall har det exempelvis visat sig att bemanningsföretagen tillämpar skuggkontrakt med väsentligt lägre löner och sämre villkor än de som visas upp för Migrationsverket.

Bäruppköpare och utländska bemanningsföretag lockar bärplockare till Sverige under förespeglningar om god bärutgång som ger goda förtjänster för några månaders arbete. Ett ökat antal fattiga faller för frestelsen att genom några månaders bärplockning i de svenska skogarna uppnå drömmen att kunna skapa ett bättre liv, för sig själva och anhöriga, i hemlandet. Bärplockarna bekostar själva resan till Sverige och tar lån för att klara detta.

I många fall visar sig dock förespeglningarna vara falska. Ont om bär och dålig förtjänst, trots extremt långa arbetsdagar, är i stället vad många utländska bärplockare fått erfa. De tvingas dessutom betala för kost, logi, ofta undermålig, och transporter under vistelsen i Sverige. Vid dålig bärutgång utvecklas resan till en mardröm för bärplockarna som får återvända till hemlandet hårt skuldsatta.

4 Regler för bärplockare

4.1 Skattskyldighet infördes 2003

Under år 2003 infördes nya regler i syfte att få ordning och reda i skogen. Bärplockare som plockade på uppdrag ansågs skattskyldiga och arbetsgivarna skulle betala in särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och arbetsgivaravgifter. För att kringgå dessa regler har bäruppköparna hyrt in bärplockare

av utländska bemanningsföretag. I och med ett sådant förfarande faller kravet på att betala arbetsgivaravgift och plockaren behöver inte betala skatt i Sverige om arbetet varar en kortare tid än sex månader.

4.2 Arbetsförmedlingens riktlinjer

Den nya myndigheten Arbetsförmedlingen fastställde i februari 2008 riktlinjer vid bedömning av arbetstillstånd. I dessa anges som allmän utgångspunkt för personer med medborgarskap i länder utanför EU/EES och Schweiz att det inte får uppstå en koncentration till arbetsplatser där svårigheter att rekrytera arbetskraft kan hänga samman med lönesättning, arbetsmiljö, lokala förhållanden eller liknande faktorer. Nivån avseende lön, försäkringsskydd och övriga anställningsvillkor ska lägst motsvara kollektivavtal eller vad som är svensk praxis inom yrket och branschen. Arbetstiden ska vara av en sådan omfattning att arbetstagaren får tillräcklig försörjning under vistelsen i Sverige. En bostad ska vara ordnad. Den berör arbetstagarorganisationen inom det verksamhetsområde som tillståndet avser ska ges tillfälle att yttra sig i ärendet.

4.3 Arbetsmarknadsprövningen avskaffades

Den 15 december 2008 infördes nya regler för arbetskraftsinvandring från länder utanför Norden, EES, EU och Schweiz. Grundprincipen är att arbetstagarerna ska söka arbetstillstånd från sina respektive hemländer och ha en arbetsgivare att hänvisa till. Beslut om arbetstillstånd meddelas av Migrationsverket.

4.4 Särregler 2009

Regeringen eller efter regeringens bemyndigande Migrationsverket får meddela föreskrifter om att en annan myndighet har rätt att besluta om arbetstillstånd. Med stöd av detta bemyndigande får Migrationsverket efter hörande av Arbetsförmedlingen och Regeringskansliet föreskriva att svenska utlandsmyndigheter får bevilja arbetstillstånd. Denna möjlighet har Migrationsverket utnyttjat i fråga om arbetstillstånd för bärplockare.

År 2009 angav Migrationsverket på sin hemsida att den som vill arbeta i Sverige måste ha ett erbjudande om anställning från en arbetsgivare eller uppdragsgivare i Sverige och att det för att få tillstånd krävs att

- ? tjänsten har annonserats i Sverige och EU under tio dagar
- ? anställningsvillkoren är minst i nivå med svenska kollektivavtal eller vad som är brukligt inom yrket eller branschen samt att arbetstagaren kan försörja sig på arbetet

Fel! Okänt namn på

- ? arbetet är av en sådan omfattning att lönen är minst 13 000 kronor i månaden före skatt
- ? den berörda fackliga organisationen har fått tillfälle att yttra sig över anställningsvillkoren.

I Migrationsverkets föreskrifter med bemyndigande för svenska utlandsmyndigheter i Bangkok, Kiev och Shanghai att bevilja uppehållstillstånd och arbetstillstånd för bärplockare fanns inte nämnda krav med.

I stället angavs som en förutsättning för att en utlänning, efter ansökan, får beviljas arbets- och uppehållstillstånd för att under en begränsad tid plocka vilt växande bär i Sverige att han eller hon är anställd av ett utländskt bemaningsföretag och hyrs in av ett av Skogsbärbranschens intresseförenings (SBIF) medlemsföretag i Sverige. För att en ansökan om arbetstillstånd m.m. ska kunna bifallas måste SBIF skriftligen ha godkänt inbjudan till Sverige och det antal plockare som det svenska företaget vill hyra in som arbetskraft.

Bärsäsongen 2009 uppdagades många allvarliga missförhållanden när det gällde villkoren för utländska bärplockare. Särreglerna togs bort och Migrationsverket utarbetade nya riktlinjer.

4.5 Nya riktlinjer 2010

Inför bärsäsongen 2010 meddelade Migrationsverket nya riktlinjer som innebär att arbetstillstånd för bärplockare hanteras på samma sätt som övriga ansökningar om arbetstillstånd från arbetstagare som är medborgare i ett land utanför EU/EES. Det är inte fråga om någon lagändring utan en ändrad tillämpning.

4.5.1 Krav för att få arbetstillstånd

1. Bärplockaren har ett giltigt pass.
2. Bärplockaren kan försörja sig på arbetet.
3. Arbetsgivaren har annonserat tjänsten i Sverige och EU under minst 10 dagar.
4. Arbetsgivaren erbjuder anställningsvillkor som är i nivå med svenska kollektivavtal eller vad som är brukligt inom yrket eller branschen. Arbetet måste vara av en sådan omfattning att arbetstagaren tjänar minst 13 000 kronor per månad.
5. Arbetsgivaren eller uppdragsgivaren ger berörda fackliga organisationer tillfälle att yttra sig över anställningsvillkoren i anställningserbjudandet.

Undantag från punkt tre ovan görs när ett svenskt företag vill köpa bärplockning av ett utländskt bolag utan representation i Sverige. Uppdragsgivaren måste begära uppgifter om lön och övriga anställningsvillkor som gäller för plockarna från den faktiska arbetsgivaren. Uppdragsgivaren ska i anställningserbjudandet intyga vilka anställningsvillkor som gäller men behöver inte annonsera ut tjänsterna innan.

Om plockaren är anställd av ett utländskt företag med filial i Sverige ska filialen garantera vilka anställningsvillkor som gäller.

4.5.2 Villkor i enlighet med svenska kollektivavtal

Bärplockarna måste erbjudas lön och övriga anställningsvillkor som är i nivå med svenska kollektivavtal. LO har fattat beslut om att Kommunal har organisations- och avtalsrätten för bärplockare. Det innebär att Kommunals avtal med Skogs- och lantarbetsgivarförbundet gäller för bärplockare som är anställda av ett företag med verksamhet i Sverige. Minimallönen var 16 372 kronor per månad för perioden 1 juni 2009–31 maj 2010.

De utländska bärplockarna är dock som regel anställda av utländska bemanningsföretag som inte har verksamhet i Sverige. Det är då bemanningsavtalet som gäller. Minimallönen i detta avtal är 17 730 kronor per månad. Minimireglerna gäller oavsett om det utländska bemanningsföretaget har tecknat kollektivavtal eller inte. I båda avtalen stadgas att arbete utöver ordinarie arbetstid och arbete på obekvämt arbetstid ger rätt till ytterligare ersättning.

Arbetstagarerna måste tjäna minst 13 000 kronor och kunna leva på sin lön. Även vid deltidsarbete måste lönen alltså vara minst 13 000 kronor.

5 Staten måste ta sitt ansvar

De åtgärder som hittills vidtagits för att reglera bärplockarnas villkor har uppenbarligen inte fungerat i praktiken. När nu i år missförhållanden återigen har upptäckts genom att bärplockarna själva slagit larm, är det framför allt kommuner, föreningar och enskilda som kommit till undsättning.

Nu är det hög tid att regeringen tar ansvar för situationen i den svenska bärskogen. Det är inte rimligt att fattiga människor från andra länder systematiskt utnyttjas som billig arbetskraft. Det står utom allt rimligt tvivel att bärbranschen måste saneras.

Vi anser att det vore rimligt att ta fasta på de riktlinjer som Arbetsförmedlingen fastställde i februari 2008 där det anges som allmän utgångspunkt för personer med medborgarskap i länder utanför EU/EES och Schweiz att det inte får uppstå en koncentration till arbetsplatser där svårigheter att rekrytera arbetskraft kan hänga samman med lönesättning, arbetsmiljö, lokala förhållanden eller liknande faktorer. Det är uppenbart att detta gäller bärbranschen.

Migrationsverket beviljar ansökan om arbetstillstånd men frånhänder sig allt ansvar när bärplockarna väl är på plats. På Migrationsverkets hemsida får den bärplockare som undrar vad han eller hon kan göra när arbetsgivaren inte uppfyller villkoren i anställningsavtalet svaret: ”Migrationsverket kan inte hjälpa dig om din arbetsgivare eller uppdragsgivare inte uppfyller sitt kontrakt. Du kan pröva att kontakta Svenska Kommunalarbetarförbundet.” Vi anser att staten måste ta sitt ansvar för förhållandena för dem som beviljas

Fel! Okänt namn på

arbetstillstånd, inte skylla ifrån sig och lägga hela ansvaret på den fackliga organisationen.

Migrationsverket har i sin årsredovisning för 2009 pekat på problem i hanteringen.

- ? Kontroller sker endast om det finns misstanke om att systemet missbrukas och det är först vid en förlängningsansökan som Migrationsverket kan se om uppgifter som tidigare lämnats är riktiga.
- ? Det är oklart vilka sanktionsmöjligheter Migrationsverket har när oegentligheter upptäckts.
- ? Det är oklart vilket lagstöd som finns för att avslå en ansökan när oegentligheter upptäcks men anställningsförhållandena fortsättningsvis är tillräckliga för att bevilja arbetstillstånd.
- ? Det ligger inte heller alltid i arbetstagarens intresse att informera Migrationsverket om dåliga anställningsförhållanden och oseriösa arbetsgivare eftersom följden kan bli att personens tillstånd återkallas och personen utvisas.

Tidigare hade AMS ansvar för arbetskraftsinvandringen och det fanns parts-gemensamma inslag. Nu ligger hela ansvaret hos Migrationsverket där det inte finns någon naturlig väg för partsinflytande.

Enligt nu gällande regler ska arbetsgivaren eller uppdragsgivaren lämna in ett anställningserbjudande där lön och övriga anställningsvillkor uppges till Migrationsverket. Anställningserbjudandet är dock inte bindande. I många fall saknar bärplockarna anställningsbevis, vilket gör det svårt att driva deras fall, och i vissa fall har de "skuggkontrakt" med avsevärt sämre villkor. Vi anser att det är rimligt att kräva ett anställningsbevis för att ansökan om arbetstillstånd ska beviljas.

Det är också nödvändigt att det finns en ansvarig arbetsgivare i Sverige som kan avkrävas ansvar av fack och myndigheter. Det kan säkerställas genom ett krav på att utländska bemanningsföretag måste ha en behörig representant på plats i Sverige för att få ta uppdrag här. I annat fall anser vi att bäruppköparna måste göras juridiskt ansvariga för bärplockarnas villkor så länge de arbetar här.

Regeringen bör skyndsamt tillsätta en utredning av regelverket för bärbranschen, där bland andra arbetsmarknadens parter bör ingå. Utredningen bör utvärdera de hittillsvarande anställnings- och arbetsförhållandena för utländska bärplockare och återkomma med förslag som kan verkställas inför den kommande bärssäsongen. Syftet är att utländska bärplockare ska garanteras löne- och arbetsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 15 oktober 2010

Josefin Brink (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)